

ΣΚΟΥΦΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ✦ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ✦ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΙΕ΄ | ΑΡΤΑ 2019 | ΤΕΥΧΟΣ 107

Ο ΠΡΟΣ ΕΓΚΡΙΣΗ ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΒΡΥΩΝΗ ΣΤΙΣ ΒΕΝΕΤΙΚΕΣ
ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΤΑ 1789

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Λ. ΒΕΤΣΙΟΥ

Η Άρτα, κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, υπήρξε έδρα βενετικού προξενείου το οποίο άρχισε ουσιαστικά να λειτουργεί από το 1723, ενώ η λειτουργία του σταμάτησε με την πτώση της Γαληνότατης Δημοκρατίας στα 1797¹.

Ένα βασικό μέλημα του προξένου ήταν ο έλεγχος των εξόδων του προξενείου, τα οποία δεν ήταν καθόλου αμελητέα. Ουσιαστικά, το πιο βαρύ έξοδο των βενετικών προξενικών αρχών ήταν τα φιλοδωρήματα, τα *regali* όπως ονομάζονται στην προξενική αλληλογραφία². Πρόκειται για ένα είδος υποχρεωτικού δώρου, σε τελευταία ανάλυση αυθαίρετου υποχρεωτικού δασμού, το οποίο έπρεπε να καταβάλλουν τακτικά οι βενετικές προξενικές αρχές της Άρτας στους Οθωμανούς αξιωματούχους της περιοχής. «Δεν μπορούμε να έχουμε την προστασία των Τούρκων παρά με δασίματα...» έγραφαν τακτικά στην αλληλογραφία τους οι Ευρωπαίοι πρόξενοι³. Η φιλοχρηματία και η απληστία των Τούρκων υπαγορεύονταν κυρίως από τη γενικότερη αστάθεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κανένας από τους Τούρκους διοικητές και αξιωματούχους δεν ήταν βέβαιος για το αύριο· βασικό μέλημά τους λοιπόν

1. Για το βενετικό προξενείο της Άρτας περισσότερο βλ. Ε. Βέτσιος, *Η Διπλωματική και Οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη, 2007.
2. A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Consoli e Viceconsoli in genere, b. 21, 21 Μαρτίου 1726: «Non v' h' à dubbio, che i consolati del Levante sono mai sempre dispendiosi più d' ogn' altro consolato per i regali, mancie, et altre contributioni, che devono esser corrisposte alla voracità de comandanti et altri subalterni Ottomani».
3. Β. Κρεμμυδάς, *Το εμπόριο της Πελοποννήσου τον 18ο αιώνα (1715-1792) - Με βάση τα Γαλλικά αρχεία*, Αθήνα, 1972, σελ. 65· A.S.V., P.T.M., f. 1014, Κορία Νο 4 συνημμένη στο έγγραφο Νο 37 με χρονική ένδειξη 10 Απριλίου 1768.

ήταν να αυξήσουν την περιουσία τους, όσο γινόταν περισσότερο και σε συντομότερο δυνατό χρόνο⁴.

Στην Άρτα δεν υπήρχε βέβαια πασάς (paşa) όπως στα Ιωάννινα, υπήρχε όμως βοεβόδας (voynoda - υποδεέστερο αξίωμα του πασά)⁵ μαζί με άλλους αξιωματούχους, στους οποίους η καταβολή φιλοδωρημάτων ήταν απαραίτητη. Δώρα, μάλιστα, έδιναν και στον πασά των Ιωαννίνων, κάθε φορά που αυτός επισκεπτόταν την Άρτα ή όταν ο πρόξενος επισκεπτόταν αυτόν στα Ιωάννινα. Έτσι, οι προξενικές αρχές της Άρτας, κατέβαλλαν γενναία φιλοδωρήματα στις οθωμανικές αρχές της περιοχής. Δεδομένου ότι χωρίς την εύνοια όλων αυτών των διοικητικών οργάνων, οι Βενετοί θα δυσκολεύονταν πολύ στη διεξαγωγή του εμπορίου τους.

Τα καθιερωμένα φιλοδωρήματα δίνονταν κατά τη διάρκεια των μεγάλων μουσουλμανικών εορτών, όπως και κατά την άφιξη του νέου βοεβόδα, καδή ή άλλου αξιωματούχου. Αν όμως λάβουμε υπόψη μας ότι οι αλλαγές ήταν συχνές ιδιαίτερα στις κατώτερες κλίμακες της διοίκησης, τα φιλοδωρήματα αυτών των περιπτώσεων καθίσταντο μερικές φορές πολύ συχνά. Τα φιλοδωρήματα, που οπωσδήποτε ήταν ανάλογα με τον βαθμό και τη θέση του οθωμανού αξιωματούχου, συνίσταντο σε χρηματικά ποσά (συνήθως τσεκίνια και γρόσια), αλλά και σε εισαγόμενα υφάσματα, αποικιακά προϊόντα (καφές, ζάχαρη, μυρωδικά), φαρμακευτικά παρασκευάσματα, όπως η θριάκα⁶, υαλικά, ρολόγια και κομψοτεχνήματα της βενετσιάνικης χειροτεχνίας.

Τα φιλοδωρήματα αποτελούσαν σοβαρό έξοδο για τον προϋπολογισμό του προξενείου, έτσι ώστε συχνά να εκφράζονται παράπονα και διαμαρτυρίες στις βενετικές αρχές, ιδιαίτερα από τους υποπρόξενους, οι οποίοι έπαιρναν ένα μόνο μικρό μισθό και επίσης ένα ποσοστό από τις εισπράξεις των δασμών του προξενείου. Συχνά τα φιλοδωρήματα ήταν τόσο πολλά, ώστε ξόδευαν και τα προξενικά δικαιώματά τους. Φυσικά οι βενετικές αρχές της Επτανήσου, στον προϋπολογισμό των οποίων εγγράφονταν αυτά τα έξοδα, φρόντιζαν να τους αποζημιώσουν.

Η παρούσα εργασία διαπραγματεύεται τον κατάλογο εξόδων του υποπρόξενου της Άρτας, που υποβλήθηκε προς έγκριση στις βενετικές αρχές της

4. Βλ. Ν. Σβορώνος, *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης τον 18ο αιώνα*, (μετάφραση από τη γαλλική του πρωτοτύπου με τίτλο: *Le commerce de Salonique au XVIIIe siècle*, Paris 1956), Αθήνα, 1996, σελ. 41.
5. Ο Βοεβόδας ήταν ολαβική λέξη που χρησιμοποιήθηκε για να υποδηλώσει το πρόσωπο στο οποίο ανέθεταν την εισπραξη των (φορολογικών) εσόδων μιας περιοχής, τα οποία είχαν παραχωρηθεί σε κάποιους ανώτατους αξιωματούχους *ως χας* (κρατικά τμήματα, των οποίων τα ετήσια έσοδα υπερέβαιναν τα 100.000 άσπρα) ή είχαν εκπληστηριαστεί, με βάση τη μέθοδο του *ιλτιζάμ* (είδος εκμίσθωσης φόρων). Με αφετηρία την αποστολή του αυτή ο βοεβόδας είχε πλήρη διοικητικά και αστυνομικά καθήκοντα στην περιοχή της ευθύνης του. Με την ίδια λέξη αποκαλούνταν επίσης και οι ηγεμόνες της Μολδοβλαχίας, βλ. Ν. Σαρρής, *Προεπαναστατική Ελλάδα και Οσμανικό κράτος - Από το χειρόγραφο του Σουλεϊμάν Πενάχ Εφέντη του Μοραΐτη (1785)*, Αθήνα, 1993, σελ. 337· Α. Κούτουλα, *Η Οθωμανική Διοίκηση στην Ελλάδα - Η περίπτωση της Πελοποννήσου (1715-1821)*, Αθήνα, 1996, σελ. 187-189.
6. Για τη θριάκα, βλ. Ε. Βέτσιος, *ό.π.*, σελ. 318.

Επτανήσου. Συγκεκριμένα, το έτος 1789, ο υποπρόξενος της Βενετίας στην Άρτα Γεράσιμος Βρυώνης⁷ υπέβαλε στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας⁸ Marco Cicogna⁹ κατάλογο εξόδων που διενεργήθηκαν για τις ανάγκες του προξενείου για το διάστημα 1784-1788. Μετά τον έλεγχο των εξόδων, από το δημόσιο ταμείο της Λευκάδας (Camera Fiscal di Santa Maura)¹⁰, ο κατάλογος μεταβιβάστηκε για έγκριση στον γενικό προβλεπτή (ή προνοητή)¹¹ της θάλασσας F. Falier¹², ο οποίος είχε και την τελική απόφαση της επικύρωσής του. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι ο Γεράσιμος Βρυώνης κατέβαλε το έτος 1784 στον βοεβόδα, τον καδή¹³ και τους επιτελείς τους (αναλάμβαναν υπηρεσία

7. Για τον υποπρόξενο της Βενετίας στην Άρτα Γεράσιμο Βρυώνη περισσότερα βλ. Ε. Βέτσιος, *ό.π.*, σελ. 85-91.
8. «Ο καταστατικός χάρτης της Λευκάδος, κυρωθείς και υπό της Ενετικής Συγκλήτου, ετέθη αμέσως εις εφαρμογήν. Κατά τούτον, αι κυριώτεροι αρχαί της νήσου ήσαν οι δύο Ενετοί Προνοηταί, εξ ων ο εις εκαλείτο *Ανώτερος Προνοητής* (Provveditore Straordinario), διοριζόμενος υπό της Ενετικής Συγκλήτου, ο δε έτερος *Τακτικός Προνοητής* (Provveditore Ordinario), διοριζόμενος υπό του Μεγάλου Συμβουλίου, αμφοτέροι εξαρτώμενοι εκ του εν Κερκύρα εδρεύοντος *Γενικού Προνοητού Θαλάσσης* (Provveditore Generale da Mar). Ο *Ανώτερος Προνοητής*, ενασκών την εποπτείαν και επί της Πρεβέξης και της Βονίτσης, ήτο η υπέρτατη της νήσου εξουσία. Ούτος ήτο επιτετραμμένος εις παν ό,τι αφεώρα τα πολιτικά, οικονομικά, στρατιωτικά και ναυτικά ζητήματα», περισσότερα βλ. Κ. Μαχαιράς, *Η Λευκάς επί Ενετοκρατίας 1684-1797*, Αθήνα, 1951, σελ. 47-48.
9. Κατάλογο με τους ανώτερους και τους τακτικούς προνοητές της Λευκάδας από το 1684-1797, βλ. Κ. Μαχαιράς, *ό.π.*, σελ. 316-317. Στον κατάλογο αυτόν λανθασμένα αναφέρεται ότι ο Μ. Cicogna υπηρέτησε έως το 1788 ως ανώτερος προνοητής της Λευκάδας.
10. Για το δημόσιο ταμείο Λευκάδας, περισσότερα βλ. Κ. Μαχαιράς, *ό.π.*, σελ. 196-197.
11. Αμέσως μετά την εγκαθίδρυση της βενετικής κυριαρχίας στα νησιά το Μεγάλο Συμβούλιο της Βενετίας (Grande Consiglio) έστειλε στην Κέρκυρα, που αποτελούσε την πρωτεύουσα όλων των Επτανήσων, τον αντιπρόσωπό του, τον γενικό προβλεπτή ή προνοητή της θάλασσας (Provveditor General da Mar), δηλαδή τον αρχηγό του βενετικού στόλου σε περίοδο ειρήνης, ο οποίος ήταν ο ανώτατος διοικητής των νησιών. Εκλεγόταν από το Μεγάλο Συμβούλιο της Βενετίας για τρία χρόνια, είχε έδρα την Κέρκυρα, αλλά όφειλε να επισκέπτεται και να εποπτεύει όλα τα νησιά. Αργότερα ονομάστηκε γενικός προβλεπτής της Ανατολής (Provveditor general del Levante), βλ. Ε. Κούγκου, *Ιστορία των Επτανήσων. Από το 1797 μέχρι την Αγγλοκρατία*, Αθήνα, 1999, σελ. 32.
12. Κατάλογο με τους γενικούς προβλεπτές της θάλασσας από το 1684 έως το 1797, βλ. Κ. Μαχαιράς, *ό.π.*, σελ. 314-316.
13. Ο καδής ήταν άτομο με δικαστική και διοικητική εξουσία. Στο πρόσωπό του συγκεντρώνει τις ιδιότητες του δικαστή και του εισαγγελέα, απονέμοντας δικαιοσύνη με βάση τόσο το ιερό ισλαμικό, όσο και το εθμικό δίκαιο. Στο αξίωμα αυτό διορίζονταν απόφοιτοι *μεντρεσέ* (εκπαιδευτικό ίδρυμα σε ισλαμικές χώρες), από το οποίο λάμβαναν πτυχίο/άδεια (icazet = licence), που τους επέτρεπε την άσκηση του επαγγέλματος. Οι πτυχιούχοι εγγράφονταν σε επετηρίδα με τον τίτλο του *μουλαζήμ* (milazim) και είχαν να επιλέξουν μεταξύ τριών υπηρεσιών: σταδιοδρομούσαν είτε ως δικαστές διοριζόμενοι αρχικά σε μικρό καζά είτε ως δάσκαλοι διοριζόμενοι αρχικά σε μεντρεσέ είτε αναλάμβαναν διοικητικά καθήκοντα, οπότε τους ανέθεταν *ζεαμέτι* (ημικρατική γη με την έννοια ότι η ψιλή κυριότητά της ανήκε στο κράτος) αξίας 20.000 άσπρων. Ο καδής προβιβαζόμενος ανερχόταν τις βαθμίδες *καντιλικιών*, *ναχιγιέ καζά* και *σαντζακίου*, οπότε έπαιρνε τον τίτλο του *μεβλεβιγιέτ* (mevleviyet), δηλαδή γινόταν *μεβαλή(ς)* (mevali) ή *μολλά(ς)*. Η θητεία του διαρκούσε συνήθως έξι, δώδεκα ή δεκαοκτώ μήνες, βλ. Ν. Σαρρής, *ό.π.*, σελ. 352· Α. Κούτουλα, *ό.π.*, σελ. 183-187.

συνήθως τον μήνα Μάρτιο) ως δώρα ζάχαρη, καφέ, κεριά, υφάσματα, μαντίλια και άλλα προϊόντα αξίας 35 ½ τσεκινίων¹⁴. Επίσης ότι η αξία των δώρων που δόθηκαν, κατά τη διάρκεια της ετήσιας μουσουλμανικής εορτής (πιθανότατα του ραμαζανίου), ανέρχονταν στο ποσό των 6 ½ τσεκινίων. Παραπλήσια περίπου ποσά δαπανήθηκαν ανά έτος για την κάλυψη παρεμφερών αναγκών της προξενικής αρχής και κατά την τετραετία που ακολούθησε (1785-1788). Στα επιπλέον έξοδα συμπεριλαμβάνονταν και περιπτώσεις κατά τις οποίες οι Τούρκοι δεν περίμεναν να τους προσφέρουν δώρα, αλλά τα ζητούσαν οι ίδιοι. Αναφέρεται συγκεκριμένα στα αρχαιακά έγγραφα ότι ο καδής της Άρτας, στα 1785, ζήτησε από τον υποπρόξενο της Άρτας Γεράσιμο Βρυώνη το ποσό των 20 περίπου τσεκινίων ως φιλοδώρημα για να εκδώσει ένα ιλάμ (ilâm: έγγραφο δικαστικής απόφασης). Με αυτό θα καταδίκαιζε τις ατασθαλίες που υπέστησαν Βενετοί υπήκοοι από τους Τούρκους. Επιπρόσθετα για την πληρωμή ενός αγγελιαφόρου, ο οποίος στάλθηκε με επιστολές του υποπρόξενου προς το βάιλο της Κωνσταντινούπολης Zulian, αναλώθηκαν 22 τσεκινία.

14. Την κυρίαρχη θέση στις εμπορικές συναλλαγές των Βενετών υπηκόων στην περιοχή Άρτας, αλλά και στις συναλλαγές των Βενετών υποπροξένων με τους οθωμανούς διοικητές της περιοχής, είχε το χρυσό βενετικό τσεκίνι, επειδή ήταν νόμισμα με σταθερή αξία και βάρος. Εξάλλου η ομορφιά της μορφής του και οι παραστάσεις που έφερε (ο Χριστός περιβαλλόμενος από αστέρια στη μία πλευρά και στην άλλη ο δόγης που παίρνει τη σημαία της Βενετίας από τον Άγιο Μάρκο) ασκούσαν ιδιαίτερη γοητεία στην Ανατολή, όπου χρησιμοποιήθηκε το νόμισμα. Σε αυτά πρέπει να προστεθούν και οι αδιάκοπες εμπορικές σχέσεις των Ελλήνων της περιοχής με τη Βενετία και τα βενετοκρατούμενα Επτάνησα, μέρη που αποτελούσαν σταθερά κέντρα εφοδιασμού της περιοχής με βενετικά τσεκινία. Εκτός από τη σταθερότητα της αξίας του το τσεκίνι ήταν αντικείμενο μεγάλης ζήτησης και για ένα άλλο λόγο. Καθώς ήταν νόμισμα χρυσό, μπορούσε να ρυθμίζει το *aggio*, δηλαδή το χρηματιστικό κέρδος που προέκυπτε από τη διαφορά ανάμεσα στην πραγματική και την ονομαστική αξία των άλλων νομισμάτων. Επομένως, οι τιμές που εκφράζονταν σε οθωμανικά νομίσματα μετατρέπονταν σε βενετικά τσεκινία. Αναφορά στο βενετικό τσεκίνι (*zecchino* < *zecca*: νομισματοκοτείο) γίνεται σε όλα σχεδόν τα έγγραφα που αφορούν χρηματικές συναλλαγές Βενετών στην περιοχή της Άρτας, A.S.V., P.T.M., f. 955, No 65, Ναύπλιο 10 Δεκεμβρίου 1710 - f. 1.013, No 135, Κέρκυρα 31 Ιουλίου 1767 - f. 1.014, No 31, Κέρκυρα 13 Μαρτίου 1768 - f. 1015, No 20 - Άρτα 19 Μαρτίου 1768· M.C.C., Mss P.D., b. 629 c., χ.α., Άρτα 22 Ιουλίου 1760. Για το ότι το βενετικό τσεκίνι ήταν ένα από τα πιο αγαπητά και αδιαφιλονίκητα νομίσματα στις αγορές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και για την αντιστοιχία της τιμής του τσεκινιού με τουρκικά νομίσματα, βλ Π.Κ. Ραπτάρη, *Ιστορία της οικονομικής ζωής της Ελλάδος*, τόμ. 1 (1821-1862), Αθήναι, 1934, σελ. 40, 45· Κ.Δ. Μέρτζιος, *Μνημεία Μακεδονικής Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη, 1947, σελ. 442· Vuk Vinaver, «Der venezianische Goldzechin in der Republik Ragusa», *Bollettino dell' Istituto di Storia della Società e dello Stato Veneziano* 4 (1962), σελ. 106-175 (για τον 18ο αιώνα στις σελ. 171-174)· Β. Κρεμμυδάς, *ό.π.*, σελ. 113, 115-117· Δ. Παπαζήσης, «Νομίσματα κυκλοφορούντα εν τω Ελληνικό χωρώ επί Τουρκοκρατίας και η αξία αυτών εν συσχετισμώ με τα τουρκικά», *Ηπειρωτική Εστία* 23 (1974), σελ. 149-157· Γ. Σιορόκας, *Το Γαλλικό Προξενείο της Άρτας (1702-1798)*, Ιωάννινα, 1981, σελ. 228, υποσημείωση 1, όπου και η σχετική βιβλιογραφία· Ν. Μοσχονάς, «Νομίσματα με νόμιμη κυκλοφορία στο Ιόνιο κατά την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας», *Πρακτικά Συμποσίου 1985, Ζάκυνθος 24-27 Οκτωβρίου*, «Το Ιόνιο, Οικολογία - Οικονομία - Ρεύματα Ιδεών», Αθήνα, 1990, σελ. 20· Ε. Λιάτα, *Φλωρία δεκατέσσερα στένονν γρόσια σαράντα - Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό χώρο, 15ος - 19ος αι.*, Αθήνα, 1996, σελ. 130-134.

Με τις επιστολές αυτές, ο Γ. Βρυώνης πληροφορούσε τον βάιλο για άδικες τελωνειακές επιβαρύνσεις που επεβλήθησαν σε Βενετούς υπηκόους από τους Τούρκους. Με τον ίδιο αγγελιαφόρο εστάλη πίσω από τον βάιλο ένα φιορμάνι του σουλτάνου, με το οποίο έμπαινε εν μέρει φραγμός στις άδικες επιβαρύνσεις των Βενετών υπηκόων. Αλλά 20 τσεκίνια, ακόμη, δαπανήθηκαν για την αποστολή του αγγελιαφόρου στο βάιλο, με σκοπό να τον ενημερώσει ότι παρελήφθη το φιορμάνι, του οποίου άρχισε μερικώς η εφαρμογή του. Τέλος για την έκδοση του φιορμανιού δαπανήθηκαν 3 τσεκίνια και για τη μετακίνηση και διατροφή των τριών απεσταλμένων του βαίλου προς τον γενικό προβλεπτή της θάλασσας Erizzo, μέσω Σαλαώρας (επίγειο της Άρτας στον Αμβρακικό), δαπανήθηκαν 5 τσεκίνια. Συνολικά το ύψος των εξόδων του προξενείου για την περίοδο 1784-1788 ανήλθε σε 277 τσεκίνια. Το ποσό αυτό θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό, εάν αναλογιστεί κάποιος ότι ο μηνιαίος μισθός των υποπρόξενων της Άρτας, κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, ανερχόταν στο ύψος των τεσσάρων τσεκινίων το μήνα¹⁵.

Ο υποπρόξενος Γ. Βρυώνης, για να ενισχύσει την εξόφληση των εξόδων του, επισύναψε στον κατάλογο και βεβαιώσεις από το λογιστήριο της οικονομικής υπηρεσίας της Λευκάδας. Με αυτές καταδεικνυόταν ότι ο προηγούμενος υποπρόξενος της Άρτας Φραγκίσκος Πάγκαλος¹⁶ εξοφλήθηκε για παρεμφερή έξοδα που έκανε κατά τη διάρκεια της δικής του θητείας. Η πρακτική αυτή θα συνηγορούσε στην άμεση εξόφληση και των δικών του εξόδων ώστε το προξενείο να μην αντιμετωπίζει πλέον οικονομικά προβλήματα.

Ο γενικός όμως προβλεπτής της θάλασσας F. Falier αρνήθηκε την επικύρωση του καταλόγου και την έγκριση της καταβολής του ποσού. Αυτό επειδή θεώρησε ότι τα έξοδα του προξενείου αυξήθηκαν υπέρμετρα μετά το 1784, παρότι δεν αμφισβητούσε την εντιμότητα και τις καλές προθέσεις του Γ. Βρυώνη. Γι' αυτόν τον λόγο υπέβαλε τον κατάλογο στις αρχές της Βενετίας, αναμένοντας την τελική απάντηση της επικύρωσης των εξόδων από την έδρα της Γαληνότατης Δημοκρατίας.

Τα έξοδα αυτά της προξενικής αρχής, εκτός από το οικονομικό τους ενδιαφέρον, είναι σημαντικά και για την κοινωνική ζωή. Δείχνουν καθαρά τις εξαρτήσεις των Ευρωπαίων από τις τουρκικές αρχές, οι οποίες επίτηδες κωλυσιεργούσαν για να εκμεταλλεύονται οικονομικά τους προξένους, αλλά και για να επιδεικνύουν τη δύναμή τους, εξευτελίζοντας σε κάθε ευκαιρία τους ξένους. Ανάλογο ρόλο έπαιζε και η τουρκική γραφειοκρατία. Εάν σε όλα αυτά προστεθούν και οι συνεχείς απειλές και βιαιότητες από τους Τούρκους, συντίθεται ο πίνακας των δυσχερειών των Ευρωπαίων οι οποίοι ήταν εγκαταστημένοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία του 18ου αιώνα.

15. Για τον μισθό των υποπρόξενων της Άρτας, περισσότερα βλ. Ε. Βέτσιος, *ό.π.*, σελ. 115-117.

16. Για τον υποπρόξενο Φ. Πάγκαλο, περισσότερα βλ. Ε. Βέτσιος, *ό.π.*, σελ. 82-85.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1

A. S. V., P. T. M., b. 1046, 8 Απριλίου 1789

Illustrissimo ed Eccellentissimo Signor Signor Colendissimo

Dal Vice Console Veneto in Arta Detto Gerasimo Vrioni mi fu presentata la qui annessa Polizza di spese da esso incontrate in regali annuali dall'anno 1784 fino l'anno scorso fatti a Comandanti ed altri dell'Arta, come in essa spiegato viene, supplicandomi inerentemente di rassegnarla alla venerata Autorità di Vostra Eccellenza per ottenere la Suprema Sua approvazione, e perche in seguito posso esser rimborsato delle summe spese da questa pubblica cassa. Conoscendo di equità e giustizia l'istanza sua, massime per esser rilevato da fede ministeriale di questa Camera, che il Vice Console suo predecessore Dottor Francesco Pangali dagl'Eccellentissimi Signori Provveditori Generali da Mar precedenti gli furono abbonate tali sorte di spese, e medesimamente da altra fede aver rilevato non aver consegnato al sudetto Vrioni Vice Console successore alcuna summa di danaro, mi do l'onore di rassegnarla a Spaiantissimi Suoi riflessi unitamente alle dette fedi ministeriali, perche ottener possa l'ossequiata sua approvazione, onde si più animarlo al predetto servizio in cui fino ad ora lo ritrovai e(fi)catissimo, e pieno di fervore in garantir li Sudditi Veneti dalle violenze, e vessazioni, che a loro sogliono postare li Comandanti, e Sudditi Turchi di quel luoco, mentre le bacio umilmente le mani.

Santa Maura li 8 Aprile 1789 s.n.

Illustrissimo ed Eccellentissimo Signor Francesco Falier Provveditor General da Mar, Corfù

Servitore

Marco Cigogna Provveditor Extraordinario

Απόδοση στη νεοελληνική γλώσσα

Ενδοξότατε και εξοχότατε σεβαστέ κύριε

Από τον υποπρόξενο της Βενετίας στην Άρτα κ. Γεράσιμο Βρυώνη μου παρουσιάστηκε ο επισυναπτόμενος κατάλογος εξόδων, τα οποία έγιναν από τον ίδιο σε δώρα στους διοικητές της Άρτας και σε άλλους αξιωματούχους από το 1784 μέχρι σήμερα. Τον υποβάλλω στη σεβαστή αυθεντία της εξοχότητάς σας, ώστε να τύχει της ανώτατης επικύρωσής σας και να καλυφθούν έτσι τα έξοδα που θα κάνει το δημόσιο ταμείο (της Λευκάδας) για τα ποσά αυτά. Γνωρίζοντας τη δικαιοσύνη, που σας διακατέχει, σας ενημερώνω ότι

από την επίσημη βεβαίωση της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας (Λευκάδας) φαίνεται ότι ο προηγούμενος υποπρόξενος της Βενετίας στην Αρτα, ο Φραγκίσκος Πάγκαλος αποζημιώθηκε για αυτά τα έξοδα από τους εξοχότατους προηγούμενους γενικούς προβλεπτές της θάλασσας. Από άλλη βεβαίωση φαίνεται ότι ο νυν υποπρόξενος Αρτας Γ. Βρυώνης δεν έχει λάβει χρήματα ως αποζημίωση για τα έξοδά του σε δώρα. Όλα αυτά υποβάλλω στη σοφία της εξοχότητάς σας, με την ελπίδα, ότι η απόφασή σας θα είναι θετική και θα αποτελέσει επιπλέον κίνητρο για να συνεχίσει (ο Γ. Βρυώνης) την αποτελεσματική και κοπιώδη εργασία του, για να προστατεύονται οι υπήκοοί μας από τις βιαιότητες και τις απάτες, στις οποίες υποβάλλονται από τους Τούρκους διοικητές και υπηκόους της περιοχής εκείνης, ενώ φιλώ ταπεινά τα χέρια σας.

Αγία Μαύρα (Λευκάδα) 8 Απριλίου 1789 ν.χ.

Ενδοξότατο και εξοχότατο κύριο Francesco Falier,
Γενικό Προνοητή θάλασσας (Κέρκυρα)

Ο συνημμένος κατάλογος

Facio fede giurada io (...) Vice Console Veneto in Arta, qualmente ho esbor-sato dal proprio l'esseguenti sume di danaro nelli sottoscritti anni, in cui mi attrove in Publico Servizio come Vice Console in questo luoco, e sue adioz-enge , cioè in regali che si usano farsi annualmente da tutti li consoli qui residenti verso li comandanti Ottomani Voivoda e cadi, loro uffiziali, e ministri quando entrano in possesso delle loro cariche nel mese di Marzo, e cosi pure per buonamani, che sogliono farsi alle corti de' sudetti Comandanti nel tempo del romanza, che suol cadere ogni anno come pare per altre urgenze come qui sotto sarà dichiarito. Rassegno la presente all' Illustrissimo ed Eccelentissimo Signor Marco Cigogna Provveditor Extraordinario di Santa Maura colla soprintendenza, perche degni trasmeterla all' Illustrissimo ed Eccelentissimo Signor Francesco Falier Provveditor General da Mar per l'ossequiata sua approvazione; e perche in seguito a questa venghi ordinato il mio giusto rimborso dalla camera fiscal di Santa Maura, e prima

Nell' anno 1784 Spesi in regali di zuccari, caffè, cere, pani, fazoletti, et altro in regalar li sudetti Comandanti Voivoda, Cadi, e loro ministri, et uffiziali in tutto *zechini trenta cinque e mezzo, vai Zec. 351/2* E più per Ottomani alle Corti de sudetti Comandanti nel tempo del Ramanzà *zechini sei e mezzo 6 1/2*
Nell'anno 1785 Spesi come sopra altri *zechini quaranta e mezzo 40 1/2*
Nell'anno 1786 Spesi ut supra altri *zechini quarantuno 41*
Nell'anno 1787 Spesi come sopra altri *zechini quarantuno e mezzo 41 1/2*
Nell'anno 1788 Spesi come sopra altri *zechini quarantadue 42*
In oltre

Per un Ilam dal Cadi nel 1785 in favore de' Sudditi Veneti per le vessazioni, che erano fate a medesimi *zechini venti 20*

Per pagamento d'un espresso innoltrato in Costantinopoli all'Eccelesissimo bailo alla porta Cavalier Zulian nell'anno scorso con ossequiose mie lettere con cui li partecipavo li aggravi de' Sudditi Veneti, a cui erano soggetti dalla voracità delli Doganieri, et altri Turchi, e che dall' Eccelesissimo medesimo mi fu innoltrato con inchinate sue Lettere de 23 Giugno un Firman del Gran Signore con cui fu posto argine in parte alle vessazioni, et aggravi che soffrivano I Sudditi Veneti *zechini venti due 22*

Per pagamento di altro espresso innoltrato all'Eccelesissimo Bailo sudetto con lettere di partecipazione del ricevimento dell'inchinate sue e dell'esecuzione in parte data al sudetto firmano, e in parte per ottenere nuovi ordini di esecuzione per la quiete de Sudditi Veneti *zechini 20*

Per la produzione del firmano *zechini tre 3*

Per spese incontrate in tre consecutive volte per alimentare e spedire in Salagora tre corrieri innoltrati dall'Eccelesissimo Bailo sudetto, e ançe raccomandati, con lettere dirette all'Eccelesissimo Cavalier Erizzo Provveditor Extraordinario di felice ricordanza *zechini cinque 5*

zechini 277

Gerasimo Vrioni Vice Console

Απόδοση στη νεοελληνική γλώσσα

Βεβαιώνω εγώ, ο υποπρόξενος της Βενετίας στην Άρτα, ότι κατά τη διάρκεια των αναφερομένων ετών, στα οποία υπηρέτησα ως υποπρόξενος (στην πόλη της Άρτας), εδαπάνησα τα παρακάτω ποσά (για τις ανάγκες του προξενείου). Τα ποσά αναλώθηκαν για δώρα, που κατά το έθιμο κάνουν κάθε χρόνο όλοι οι πρόξενοι στους οθωμανούς διοικητές, στον βοεβόδα και στον καδή και στους επιτελείς τους, όταν αναλαμβάνουν τα καθήκοντά τους τον μήνα Μάρτιο, όπως, επίσης, σε φιλοδωρήματα που επιθυμούν οι προαναφερθέντες διοικητές κατά την περίοδο της μουσουλμανικής εορτής (ραμαζάνι), που πέφτει κάθε χρόνο όπως φαίνεται από άλλες επείγουσες υποθέσεις, όπως δηλώνεται πιο κάτω. Υποβάλλω τον κατάλογο στον έκτακτο Προνοητή Λευκάδας Marco Cicognia και με την έγκρισή του, αυτός θα πρέπει να υποβληθεί στον ενδοξότατο και εξοχότατο Γενικό Προνοητή θάλασσας Francesco Falier, για να έχει και τη δική του έγκριση, ώστε ακολούθως να διαταχθεί η πληρωμή μου από τη δημόσια οικονομική υπηρεσία της Λευκάδας.

Το 1784 έξοδα σε δώρα (ζάχαρη, καφές, κεριά, υφάσματα, μαντίλια κ.ά.) στους παραπάνω διοικητές, βοεβόδα, καδή και τους επιτελείς τους, το σύνολο τσεκίνια 35½.

Επίσης για διάφορα την περίοδο μουσουλμανικής εορτής (ραμαζάνι) τσεκίνια έξι καιμισό, 6½

Το 1785 έξοδα όπως παραπάνω, τσεκίνια 40½

Το 1786 έξοδα όπως παραπάνω, τσεκίνια σαράντα ένα 41

Το 1787 έξοδα όπως παραπάνω, τσεκίνια σαράντα ένα καιμισό 41½

Το 1788 έξοδα όπως παραπάνω, τσεκίνια σαράντα δύο 42

Επίσης

Για ένα ιλάμ από τον καδή το 1785 υπέρ Βενετών υπηκόων για τα δεινά που είχαν υποστεί, τσεκίνια είκοσι 20

Για την πληρωμή ενός αγγελιαφόρου, που στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη, προς τον εξοχότατο βάιλο στην Πύλη, ιππότη Zulian, τον περασμένο χρόνο με δικές μου επείγουσες επιστολές, με τις οποίες τον πληροφορούσα για τις επιβαρύνσεις που επέβαλαν οι άπληστοι τελωνειακοί και άλλοι Τούρκοι στους Βενετούς υπηκόους. Με τον ίδιο μου έστειλε σεβαστές επιστολές του — 23 Ιουνίου — ο βάιλος με ένα φερμάνι του σουλτάνου, με το οποίο έμπαινε εν μέρει φραγμός στα όσα υπέφεραν οι Βενετοί υπήκοοι, τσεκίνια 22

Για την πληρωμή άλλου αγγελιαφόρου, που στάλθηκε στον εξοχότατο βάιλο, με ενημέρωση για την παραλαβή των επιστολών του και τη μερική εφαρμογή του ανωτέρω φερμανιού, επειδή χρειαζόταν θέσπιση νέων κανόνων για την πλήρη εφαρμογή του, τσεκίνια 20

Για την έκδοση του φερμανιού, τσεκίνια 3

Για έξοδα που έγιναν τρεις συνεχόμενες φορές για να τραφούν και να σταλούν τρεις απεσταλμένοι στη Σαλαώρα, σταλμένοι από τον εξοχότατο βάιλο με εμπιστευτικές επιστολές προς τον εξοχότατο ιππότη Erizzo, έκτακτο προνοητή, τσεκίνια 5

Σύνολο τσεκίνια 277

Γεράσιμος Βρυώνης υποπρόξενος

2

A.S.V., P.T.M., b. 1046, 2 Μαρτίου 1789

Si fu Fede per l'Officio di questa Ragioneria Fiscal di Santa Maura, qualmente per diligente osservazione praticata nelli giornali e filze di questa Camera rilevasi che al Vice Console in Arta Francesco Pangali furono bonificate dagli' Eccellentissimi Signori Provveditori Generali Precedenti Polizze di spese da esso incontrate in regali fatti a Comandanti del luoco, et a bonamani alle corti loro, e che da questa Cassa pienamente furono al medesimo esborsate. Si rilascia la presente a richiesta del successore Vice Console Gerasimo Vrioni, ed in fede della verità.

Data dall'officio sudetto li 2 Marzo 1789 s.n.

Marco Zulian, (Ragionato?)

Απόδοση στη νεοελληνική γλώσσα

Δίνεται βεβαίωση από το λογιστήριο της οικονομικής υπηρεσίας Λευκάδας, έπειτα από ενδελεχή έλεγχο των κατάστιχων της οικονομικής υπηρεσίας, ότι εγκρίθηκαν τα έξοδα του υποπρόξενου Άρτας Φραγκίσκου Παγκάλου από τους εξοχότατους Γενικούς Προνοητές, τα οποία δαπανήθηκαν από τον ίδιο για δώρα προς τους διοικητές του τόπου και σε υπαλλήλους των δικαστηρίων. Βεβαιώνεται, επίσης, ότι το παρόν ταμείο έδωσε το ποσό αυτό στον Πάγκαλο. Η βεβαίωση εκδίδεται ύστερα από αίτηση του νυν υποπρόξενου Γεράσιμου Βρυώνη, και πιστοποιούμε το αληθές.

Εκδόθηκε από την ανωτέρω υπηρεσία στις 2 Μαρτίου 1789 ν.χ.

Marco Zulian, (Λογιστής?)

3

A.S.V.,P.T.M., b. 1046, 2 Μαρτίου 1789

Si fa fede per l'ufficio di questa Ragioneria fiscal di Santa Maura, qualmente per diligente osservazione fatta nelli giornali e filze esistenti non vedesi esborzata alcuna summa di dannaro al Vice Console Veneto in Arta Domino Gerasimo Vrioni in soddisfazione di spese da esso incontrate in publico servizio, e cio dall'anno 1784, che principio a servire in tal figura fino al presente. Si rilascia la presente a richiesta del sudetto Vrioni, ed in fede della Verità.

Data dall'ufficio sudetto li 2 Marzo 1789 s.n.

Marco Zulian, (Ragionato?)

Απόδοση στη νεοελληνική γλώσσα

Δίνεται βεβαίωση από το λογιστήριο της οικονομικής υπηρεσίας Λευκάδας, έπειτα από ενδελεχή έλεγχο των κατάστιχων της οικονομικής υπηρεσίας, ότι δεν έχει γίνει εκταμίευση χρημάτων με αποδέκτη τον υποπρόξενο Άρτας Γεράσιμο Βρυώνη, ώστε να καλυφθούν όσα εξόδευσε στη διάρκεια της δημόσιας θητείας του, δηλαδή από το 1784, που πήρε τη θέση του υποπρόξενου, μέχρι σήμερα. Η βεβαίωση εκδίδεται ύστερα από αίτηση του ανωτέρω Βρυώνη, και πιστοποιούμε το αληθές κ.λπ.

Εκδόθηκε από την ανωτέρω υπηρεσία στις 2 Μαρτίου 1789 ν.χ.

Marco Zulian, (Λογιστής;)

4

A.S.V., P.T.M., b. 1046, 4 Ιουλίου 1789

Copia

1786 Agosto 16 in Pregadi

Al Provveditor Extraordinario all'Isole del' Levante

Omissis

Convenienti in fine riconoscendosi per le informazioni del Maggistrato de' Deputati ed Aggiunti alla Proviienza del Danaro la bonificazione dei dispendi incontrati in regali fatti a Turchi dal fu Vice Console dell'Arta Francesco Pangalo per la summa di Z 4519 di codesta Monetta, della quale è tuttavia per le descritte vicende nel Dispaccio de' Numeri 37 creditore, il Senato s'incarica che qualor sia da Voi col fondamento e riscontro de' Reggistri della Camera di S. Maura riconosciuto leggitimo il credito stesso, devenir abbiate a quell'approvazione della spese sudette, che crederete consona alle Pubbliche Leggi nel proposito, ordinando in questo caso, che dalla sudetta Camera sia sodisfatta al predetto creditore la Summa corrispondente.

1789 4 Luglio Corfù

Estratta dalla filza per li esistenti in Archivio.

Angelin Zuccaro Segretario

Απόδοση στη νεοελληνική γλώσσα

Αντίγραφο

16 Αυγούστου 1786 στη Σύγκλητο

Προς τον έκτακτο Προνοητή στα νησιά του Λεβάντε

Παραλείπονται

Γνωρίζουμε από τις πληροφορίες της υπηρεσίας στην προμήθεια χρήματος ότι ο πρώην υποπρόξενος Άρτας Φραγκίσκος Πάγκαλος αποζημιώθηκε για τα ποσά που διέθεσε για δώρα προς Τούρκους, τα οποία ανήλθαν στο ποσό 4519 Z(?), των οποίων ήταν πιστωτής όπως φαίνεται στην αναφορά αριθμό 37. Η Σύγκλητος αναθέτει σε εσάς έπειτα από έλεγχο των αρχείων της οικονομικής υπηρεσίας Λευκάδας να αναγνωριστεί ως νόμιμο το χρέος και να προβείτε στην έγκριση των ανωτέρω εξόδων, τα οποία θεωρείτε ότι συνάδουν με τους νόμους, και να αποδοθεί από την ανωτέρω οικονομική υπηρεσία στον προαναφερθέντα πιστωτή το ποσό το οποίο αναλογεί.

4 Ιουλίου 1789 Κέρκυρα

Αντίγραφο από τη φίλτσα.

Angelin Zuccaro, Γραμματέας

5

A.S.V., P.T.M., b. 1046, Κέρκυρα 8 Ιουλίου 1789
(Απόσπασμα)

Serenissimo Principe

...Il Vice Console Veneto in Arta Gierasimo Vrioni seguendo le circostanze del gelozo suo Impiego, e l'esempio de' suoi antecessori ha supplito ai regali annui verso Comandanti Turchi, Voivoda, loro Officiali, e Ministri, oltre ad altre spese di Eventual contingenza, e mi fecece accompagnare la di lui Polizza dal Nobil Huomo Provveditor Extraordinario di S. Maura, annessa a due Fedi Ministeriali, una delle quali attesta la bonificazione fatta al di lui Precessor Pangali per consimili Argomenti, e l'altra che esso Vrioni non ha ancora conseguito summa alcuna in suo compenso dall'anno 1784, che comincio a servire in tale figura fino al presente.

Trovo per verità in consuetudine tali spese, e la Polizza Limitata entro alle discrete misure, e agli esempi de' suoi Predecessori. Ma originando fin dall'anno 1784, ed ingrossata da un periodo di tempo corso anteriormente alla mia venuta in Provincia, reputo di dovermi astenere dall'addotarla, quantunque ne sia degna, come è benemerito esso Vice Console nel servizio che presta ne pubblici Affari ; e l'assogetto all'Equità di V.V.E.E., riservandomi di dipendere dalle ossequiate loro deliberazioni.

Corfu li 8 Luglio 1789 s.n.

Francesco Falier Provveditor General da Mar

Απόδοση στη νεοελληνική γλώσσα

Γαληνότετε πρίγκηπα

... Ο υποπρόξενος της Βενετίας στην Άρτα, Γεράσιμος Βρυώνης, εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις του απαιτητικού καθήκοντός του και το παράδειγμα των προκατόχων του, έκανε τα ετήσια δώρα προς τους Τούρκους διοικητές, τον βοεβόδα και τους επιτελείς του και άλλα έκτακτα έξοδα, όπως παρουσιάζονται από τη συγκυρία. Μου έστειλε τον κατάλογο με τα έξοδα επικυρωμένο από τον έκτακτο Προνοητή Αγίας Μαύρας και δύο βεβαιώσεις υπηρεσιών: η μία από τις οποίες βεβαιώνει ότι ο προκατόχος του Πάγκαλος αποζημιώθηκε για ανάλογα έξοδα, ενώ η άλλη βεβαιώνει ότι ο Βρυώνης δεν έχει ακόμα αποζημιωθεί για τα έξοδά του από το 1784, όταν άρχισε να υπηρετεί στην Άρτα.

Βρίσκω πραγματικά ότι τα έξοδά του βρίσκονται εντός των εθιμικών πλαισίων και τον κατάλογο του συνετό και σύμφωνο με το παράδειγμα των προκατόχων του. Μετά το 1784, ο κατάλογος αυξήθηκε υπέρμετρα την περίοδο πριν να αναλάβω τη θέση μου στην επαρχία αυτή και γι' αυτό νομίζω ότι πρέπει να μην τον επικυρώσω, χωρίς να αμφισβητώ την πραγματική υπόσταση του καταλόγου ούτε την ικανότητα του υποπρόξενου στην υπηρεσία του. Τον υποβάλλω στις εξοχότητές σας και επιφυλάσσομαι να αποδεχτώ την απόφασή σας ...

Κέρκυρα 8 Ιουλίου 1789, ν.χ.

F. Falier, Γενικός Προνοητής της θάλασσας

Ο κατάλογος εξόδων του υποπρόξενου σε αρχαιακή μορφή

Δίαι. φελ. μετατά. το 1819...
 Εξόδων του υποπρόξενου...
 1819...
 1820...
 1821...
 1822...
 1823...
 1824...
 1825...
 1826...
 1827...
 1828...
 1829...
 1830...
 1831...
 1832...
 1833...
 1834...
 1835...
 1836...
 1837...
 1838...
 1839...
 1840...